

Sosiaali- ja terveysministeriö

SM; lausunto; Hallituksen esitysluonnos lastensuojelulain muuttamiseksi ja eräiksi muiksi laeiksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt sisäministeriötä lausumaan luonnoksesta hallituksen esitykseksi koskien lastensuojelulain muuttamista ja siihen liittyviksi laeiksi.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lastensuojelulakia, terveydenhuoltolakia ja lakia sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta. Lisäksi ehdotetaan annettavaksi uusi laki valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta. Laki Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä sekä laki valtion kasvatuslaitoksista ja niissä toimivien henkilöiden eläkeoikeuden perusteista kumottaisiin.

Esityksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oikeutta erityiseen suojeluun sekä turvata lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun tavoitteiden toteutuminen. Uudistuksella mahdollistetaan lastensuojeluviranomaisille ja sijaishuoltopaikoille nykyistä riittävämmät toimivaltuudet tehdä työtään.

Hallitusohjelman mukaisesti viranomaiset veloitetaan aktiiviseen yhteistyöhön sekä varmistetaan riittävä toimivalta ja keinovalikoima, jotta sijaishuoltopaikastaan luvatta poissa oleva lapsi löydetään nopeasti ja saadaan palautettua. Lisäksi uudella kuntouttavalla suljetulla laitospalvelulla mahdollistetaan lisäkeinoja alle rikosvastuun olevien lasten rikoskierteiden katkaisuun.

Sisäministeriö lausuu lausuntopalvelussa esitettyihin kysymyksiin toimialansa osalta seuraavaa:

1. Ehdotuksessa esitetään säädettäväksi sijoitetun lapsen oikeudesta tasapainoiseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun (4 a §), aineiden ja esineiden poisottamisesta kasvatuksellisenä rajaamisena (4 b §) ja päätöksenteosta aineen ja esineen poisottamisesta (4 c §). Säännökset koskevat sekä perhe- että laitoshoidon. Lausuntopalvelussa pyydetään ottamaan kantaa, mitä vaikutuksia ehdotuksilla on ja selkeyttääkö ehdotus nykysäätelyä.

Sijoitetun lapsen tasapainoisen kehityksen turvaaminen edellyttää samoja suojaavia keinoja kuin perheessä asuva lapsi tarvitsee ja saa. Lapsen psyykkisen, fyysisen sekä sosiaalisen kehityksen turvaaminen tarkoittaa myös rajoitettavia kasvatuksellisia keinoja, joita on voitava käyttää oikea-aikaisesti. Perhe- ja laitoshoidossa olevat lapset ovat

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sisäministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 26
00023 Valtioneuvosto

Kirkkokatu 12
Helsinki

0295 480 171
+358 295 480 171

09 160 44635
+358 9 160 44635

kirjaamo.sm@gov.fi
www.intermin.fi

erityisen suojelun tarpeessa, koska heidän kasvuolosuhteissansa on jo ollut vakavastikin kehitystä ja hyvinvointia vaarantavia tekijöitä. Lastensuojelun tärkein tehtävä on suojella lasta, myös häneltä itseltään.

Ehdotettu 4 a ja b §:t parantavat perhe- ja laitoshoidon keinoja kasvattaa sijoitettua lasta rajoittavin toimin. Ehdotettu aineiden ja esineiden poisottaminen kasvatuksellisin perustein on kannatettavaa ja selkeyttää nykyistä sääntelyä. Kasvatuksellisia rajoja asettamalla voidaan osaltaan turvata lapselle turvallinen kasvuympäristö tilanteissa, joissa lapsella ei ole tai ei tulisikaan vielä olla kykyä keskeneräisen kehityksensä takia toimia omien etujensa mukaisesti. Useat kokemusasiantuntijat ovat jälkikäteen kertoneet kokeneensa kasvatuksellisten rajojen tuovan turvaa, vaikka he olisivat aikoinaan pitäneet niitä tarpeettomina, jopa vastustaneet niitä.

Erityisen myönteistä on, että 4 b §:ssä on ehdotettu mahdollisuus ottaa lapselta pois rahavarat, maksuvälineet ja muut näihin verrattavat välineet ja hyödykkeet tietyin edellytyksin. Sen lisäksi, mitä säännöksen perusteluissa on todettu sijoituspaikassa tapahtuvan päihteiden käytön rahoittamisesta, sijoituspaikan henkilöstön tulisi erityisesti kiinnittää huomiota siihen, onko lapsella sosio-ekonomiseen taustaansa nähden suuria rahavaroja, arvo-omaisuutta (esim. kello, kultakorut) tai luksusmerkkivaatteita. Tällaisia rahavaroja tai omaisuutta voidaan käyttää rikollisen toiminnan jatkamiseen vielä sijoituspaikasta käsin ja ne ylläpitävät kiinnittymistä rikolliseen toimintaan, jopa jengikulttuuriin. Arvokas omaisuus toimii myös maksuvälineenä, vaihdannanvälineenä. Ne voivat olla myös rikollisella toiminnalla tai lapsen yhä jatkuvan hyväksikäytön kautta hankittuja (esim. grooming, seksuaalinen hyväksikäyttö, ihmiskauppa). Lapsi voi myös syyllistyä erilaisiin rikoksiin (esim. kätkemisrikos, rahanpesu) pitäessään tällaista omaisuutta hallussa. Tämän takia em. omaisuuden tunnistaminen ja sen alkuperän puheeksiotto auttaa lastensuojelun tavoitteen toteutumista. Säännöstä tulisikin täsmentää, että myös tämä omaisuus voidaan tarvittaessa ottaa haltuun ja rikosepäilyn syntyessä ilmoittaa erikseen sovittelujen menettelyjen mukaisesti poliisille. Tällä tuetaan myös lapsen kehitystä rikoksettomaan elämään ja irtautumista rikollisesta jengikulttuurista.

Sisäministeriö kiinnittää 4 a ja b §:ssä mainittuun käsitteeseen ”yleiseen järjestykseen”. Käsitteellä ”yleinen järjestys ja turvallisuus” on vakiintunut merkitys muun muassa poliisilaissa (872/2011) tai järjestyslaissa (612/2003). Kun ehdotetuissa pykälissä tarkoitetaan järjestystä rajoitetulla alueella eli sijoituspaikassa, käsite ”yleinen järjestys” tulisi korvata jollakin toisella käsitteellä, vähintään poistamalla sana ”yleinen”.

Ehdotetussa 4 c §:ssä säädettäisiin aineen tai esineen palauttamisesta ja päätöksenteosta. Perusteluissa olisi hyvä selventää 1 momentin välttämättömyyden kynnystä siten, että lapsen hoitoa koskevat ja kasvatukselliset näkökohdat tulevat myös huomioiduksi perusoikeuspunninnassa. Myös ajallisen ulottuvuuden kuvaaminen selventäisi soveltamista.

Ehdotetut säännökset eivät mahdollista seuraamuksellista asioiden tai esineiden (esim. viestintäväline) poisottoa. Rankaisemattomuutta korostetaan perusteluissa (s. 83) ilman tarkempia perusteluja. Sijoitetun lapsen perhe- ja laitoshoidossa tulee olla mahdollisimman yhdenmukaiset kasvatukselliset keinot kuin tavanomaisessakin perheessä, erityisesti on otettava huomioon sijoituksessa olevan lapsen aiemmat kasvuolosuhteet.

2. Hallituksen esitysluonnoksessa esitetään terveydenhuoltolakiin (69 §) ja lastensuojelulakiin (16 b §) informatiivisluonteista viittausta voimassa olevaan sääntelyyn ns. hybridiyksikköjen perustamiseksi. Mitä vaikutuksia näette ehdotuksen taustalla olevan tavoitteen kannalta?

Sisäministeriöllä ei ole lausuttavaa.

3. Esitykseen sisältyvät ehdotukset koskien lapsen sijoittamista kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun (49 a §), sijoitukseen sisältyvien palvelujen sisällöstä (49 b §), päätöksenteosta (49 c §), henkilöstöstä (49 d §), sijoituksen toimeenpanosta (49 e §) ja sijoituksen aikaisista erityisistä rajoituksista (71 §). Lausuntopalvelussa on pyydetty ottamaan kantaa seuraaviin kysymyksiin.

a.) Ovatko ehdotukset sääntelyltään selkeitä ja käytännössä toteutettavissa?

Sisäministeriö on osallistunut uutta kuntouttavaa suljettua laitospalvelua ehdottaneen valmistelutyöryhmän työhön (STM:n raportteja ja muistioita 2025:4 Vakavasti päihteitä ja väkivaltaa käyttäviä sekä rikoksia tekeviä alaikäisiä nuoria koskevan lastensuojelulainsäädännön uudistaminen¹) ja kannattaa esitettyä. Uusi laitospalvelu vastaa käytännössä tunnistettuun tarpeeseen ja parantaa yhteiskunnan keinoja suojella haastavimmissa tilanteissa olevia lapsia tämän oman edun vastaiselta ja muiden turvallisuutta vahingoittavalta käytökseltä. Nykyiset lastensuojelupalvelut eivät vastaa riittävän monipuolisesti sijoitettavien lasten muuttuneeseen palvelutarpeeseen ja toimintaympäristön muutokseen. Esimerkiksi nuorille tarkoitettujen päihdepalveluiden puuttuessa pääsy erityiseen huolenpitoon (*jatkossa EHO*) ei ole toteutunut riittävän nopeasti lapsen akuutin tarpeeseen nähden. Osaltaan nykytilan haasteisiin on vaikuttanut erityisen huolenpitoon liittyvä moniammatillisen arvioinnin kesto ja pitkät jonot palveluun. Joissakin tapauksissa lapsi on jatkanut pitkäänkin vakavien rikoksien tekoa odottaessaan pääsyä erityiseen huolenpitoon. EHO ei ole myöskään tällä hetkellä riittävän pitkäkestoista mahdollistaakseen irtautumisen haitallisesta käyttäytymisestä pysyvästi. Pahimmillaan lapsen on pysäyttänyt vasta, kun hän on joutunut 15 vuotta täytettyään rikosprosessiin ja tutkintavankilaan sekä tullut tuomituksi vankeuteen. Systeemitasolla nykyiset asteittain kovenevat viranomaisten ns. interventiot ovat siis voineet mahdollistaa lapsen rikoskierteen jatkumisen, kun tehokkaita keinoja ei ole ollut riittävän ajoissa.

Sisäministeriö pitää välttämätöntä, että uusi kuntouttava suljettu laitospalvelu otetaan käyttöön ja haastavimmissa erityisen suojelun tarpeessa olevan lapsen rikos- ja päihdekierte pystytään katkaisemaan siten, ettei lapsi pääse karkaamaan sijoituspaikasta itselleen haitallisiin olosuhteisiin tai jatkamaan vakavaksi katsottavaa rikollista tai päihdekäyttäytymistä sijoituspaikasta käsin. Kuntouttava suljettu laitospalvelu voisi johtaa nopeammin lapsen edun toteutumiseen ja lastensuojelun tavoitteisiin, sillä lapsi pääsisi riittävän tehokkailla ja oikea-aikaisilla toimilla rikoskierteestä ja myös pois rikollisten vaikutuspiiristä. Alle 15-vuotiaiden osalta poliisilla ei ole keinoja rikoskierteiden katkaisemiseen. Lisäksi katujengeistä irrottautuminen voi olla hyvin vaikeaa ilman riittävän suljettua palvelua, jossa samalla tarjotaan tukipalveluita.

Ehdotetussa 49 a §:ssä on säädetty edellytyksistä sijoittaa lapsi kuntouttavan suljettuun laitospalveluun. Palvelun käyttökynnys on asetettu perustellusti verrattain korkeaksi, sillä se on käytännössä viimesijainen sijaishuollon palvelu. Sen soveltaminen siis edellyttää 49 a §:ssä mainitun lisäksi muiden huostaanoton tai kiireellisen sijoituksen edellytysten täyttymistä (esim. lastensuojelulain 40 §:n 1 momentin 1 tai 2 kohdan (esim. muu kuin vähäinen pidettävä rikollinen teko). Suljetun laitospalvelun tulee olla myös välttämätöntä sekä turvallisuuden että pitkäaikaisen tukipalveluiden näkökulmasta ja edellytyksenä on, etteivät muut lastensuojelun palvelut tule kyseeseen.

Ehdotetun 49 a §:n perusteluissa on kuvattu konkreettisesti, minkälainen väkivaltainen käyttäytyminen voisi merkitä suljettujen laitospalveluiden tarvetta. Sen sijaan vaihtoehtoisena edellytyksenä oleva ”lapsi tekee muita rikollisia tekoja” jää perusteluissa maininnan varaan (toistuvat huume- ja omaisuusrikokset, vahingonteot). Sisäministeriö katsoo, että näitä muita rikollisia tekoja tulisi täsmentää vähintään perusteluissa. Erityisesti vakavassa ryöstörikollisuudessa on ollut aiempaa enemmän edustettuna nuoret rikoksenteijät, jotka usein ovat sijoitettu lastensuojelun yksiköihin. Myös laitton tupakkatuotekauppa (ml. vape) voi olla koko luokaltaan hyvinkin suurta ja kytkeytynyt vakavampaan verkottuneeseen tai järjestäytyneeseen rikollisuuteen.

Joka tapauksessa 49 a §:n edellytyksenä olevaa ”muita rikoksia” tulisi olla useampia ja niiden tulisi olla luonteeltaan erityisiä. Sen sijaan yksittäisen rikoslajin tai -tyypin nimeäminen ei ole tarkoituksenmukaista, koska tilanteita ei ole mahdollista eritellä yksiselitteisesti. Sosiaaliviranomaisella tulee olla mahdollisuus tehdä kokonaisarviointi lapsen tilanteesta ja tuen tarpeesta. Vaikka suljetulle laitospalvelulle ei esitettäisi enimmäisaikaa, lapsi ei voisi olla sijoitettuna pysyvästi palveluun. Tarvetta arvioitaisiin 49 e §:n mukaisesti säännönmukaisesti 4 kuukauden välein ja mahdollistaisi asteittaisen siirtymisen muihin avoimempiin palveluihin elämänhallintataitojen kehittyessä. Se päättyisi viimeistään lapsen täyttäessä 18 vuotta.

Lisäksi sisäministeriö kiinnittää huomioita ehdotettuun 49 f §:ään. Siinä säädettäisiin ulkopuolisen henkilön turvatarkastuksesta tilanteissa, joissa ulkopuolinen henkilö tulisi tapaamaan lasta kuntouttavaa suljettua laitospalvelua

¹ https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/166073/STM_2025_4_rap.pdf

tuottavaan lastensuojelulaitokseen. Turvallisuuden varmistaminen kuntouttavassa suljetussa laitospalvelussa on korostunutta, sillä palveluun sijoitettaisiin haastavimmassa tilanteissa olevat tai väkivaltaa käyttävät lapset.

Säännöksessä ehdotettu tarkastusoikeus on kuitenkin sekä tarkastuskohteiltaan että tarkastuskeinoiltaan hyvin laaja (esimerkiksi ajoneuvon tarkastaminen) ilman tarkempia säädettyjä edellytyksiä, milloin tarkastus voitaisiin tehdä. Epäselväksi jää myös, olisiko suljetulla laitospalvelun tuottajalla itsenäisesti edellytyksiä käyttää kaikkia säädettyjä ehdotettavia keinoja, esimerkiksi koulutettua koiraa turvallisuustarkastuksen suorittamiseksi. On huomattava, että suljetun laitospalvelun turvallisuutta voitaisiin parantaa monilla muillakin (lievemmillä) keinoilla. Lisäksi säännöksessä ei ilmene ulkopuolisen turvatarkastuksen suorittajaa. Tosin 49 g §:ssä määritellään henkilö, jolla olisi oikeus ottaa turvatarkastuksessa vaaralliset tai laittomat aineet ja esineet.

Lisäksi kiellettyjä aineita päätyy muihinkin lastensuojelun yksiköihin vierailijoiden mukana ja se ylläpitää lasten päihderiippuvuutta. Päihteitä tuodaan myös velaksi, joka vaikeuttaa lapsen irtautumista myös rikollisesta toiminnasta. Tämän takia olisi ensiarvoisen tärkeää, että sijoituspaikalla on keino estää päihteiden saapuminen sijoituspaikkaan.

b) Miten arvioitte henkilöstölle asetettujen vaatimusten riittävyyttä?

Sisäministeriö toteaa yleisesti, että sekä ehdotetun kuntouttavan suljetun laitospalvelun että yleisemminkin ehdotettujen rajoitustoimien osalta korostuu vaatimus riittävästä osaamisesta ja sitä varmistavasta koulutuksesta.

Sisäministeriö pitää perusteltuna, että suljetun laitospalvelun turvallisuuteen kiinnitetään erityistä huomiota, koska palveluun sijoitettaisiin haastavimmassa tilanteissa olevat tai väkivaltaa käyttävät lapset. Luonnoksessa 49 d §:n 3 momentissa ehdotetaan, että suljetussa laitospalvelussa voisi olla hoito- ja kasvatushenkilöstön lisäksi vartijoita, joilla on turvallisuusalan perustutkinto tai ammattitutkinto ja jotka toimivat virkasuhteessa palvelutuottajana. Tämä on kannatettavaa. Luonnoksesta ei ilmene selkeästi vartijan tehtävät ja toimivalta-kokonaisuus suljetussa laitospalvelussa.

Laissa yksityisistä turvallisuuspalveluista (1085/2015) säädetään vartijan ja järjestyksenvalvojan tehtävistä ja toimivaltuuksista. Laki koskee siis yksityisiä turvallisuuspalveluita, joiden hoitamiseksi vartijalle on osoitettu rajoitetut toimivaltuudet perustuslaki 124 § huomioiden. Yksityisille turvallisuuspalveluiden vartijoille säädetyt toimivaltuudet eivät sovellu optimaalisesti suljetussa laitospaikassa työskentelevälle vartijalle. Kun suljetussa laitospalvelussa vartijoiden ehdotetaan toimivan virkasuhteessa, tarkoituksenmukaisempaa olisi, että suljetussa sijoituspaikassa työskentelevälle vartijalle säädettäisiin tarpeelliset toimivaltuudet suoraan lastensuojelulain nojalla. Keskeisintä olisi varmistaa paikan turvallisuus ja vartijan mahdollisuus antaa apua muun muassa voimankäyttötilanteissa puuttumatta kuitenkaan varsinaiseen kasvatukseen.

c) Ehdotuksen mukaan asiakassuunnitelma tulisi tarkistaa vähintään neljän kuukauden välein ja sen tueksi tulisi saada asiantuntija-arvio. Miten arvioitte sääntelyä lapsen rajoittamisen tarpeellisuuden arvioimisen sekä sen sisällön ja laajuuden tarkistamisen näkökulmasta?

Sisäministeriöllä ei ole lausuttavaa.

d) Mikä on näkemyksenne ehdotetun palvelun suhteesta erityisen huolenpidon jaksoon?

Ehdotetut sääntelyt mahdollistavat joustavan siirtymisen eri palvelumuotojen välillä. Jossakin määrin erityisen huolenpidon ja kuntouttavan suljetun palvelun välinen suhde jää epäselväksi. Esimerkiksi 71 §:n 2 momentin ja 72 §:ien 2 momentin ero ei ole selvää.

4. Esitetään muutettavaksi ja selkeytettäväksi nykyistä erityisen huolenpidon sääntelyä. Ovatko ehdotukset tarkoituksenmukaisia ja toteutettavissa käytännössä?

Sisäministeriö katsoo, että ehdotettavat muutokset erityisen huolenpidon sääntelyyn (60 a – 60 c §) ovat pääosin tarkoituksenmukaisia. Vakava päihde- ja rikoskierre vaarantaa vakavasti lapsen kehitystä ja se tulisi todeta selkeästi

erityisen huolenpidon edellytyksiä koskevan 60 a §:n perusteluissa. Erityisen huolenpidon määräaikaaisuuden pidentäminen on kannatettavaa ja vastaa niihin käytännön haasteisiin, joita on edellä kuvattu. Samalla se rajaa tosiasiassa suljetun laitoshuollon kaikkein haastavimpiin tilanteisiin. EHO:n määräaikaaisuuden pidentäminen tulee alkuvaiheessa edellyttämään lisäpaikkoja, mutta pidemmällä aikavälillä se ehkäisee EHO:n uusintatarvetta.

Ehdotetun 60 b §:n mukaan erityinen huolenpito on lopetettava välittömästi, jos se osoittautuu tehottomaksi sille asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Perusteluista ilmenee, että tällä tarkoitetaan esimerkiksi tilannetta, jossa lapsi tarvitsee sairaalahoitoa. Sisäministeriö pitää tärkeänä, että lapsi ei jää vaille tarvitsemiaan lastensuojelunpalveluita (kuten EHOa). Nykyisellään on ollut tilanteita, joissa sijaishuoltopaikalla ei ole ollut mahdollisuutta pitää lasta tämän väkivaltaisen käyttäytymisen takia. Pahimmillaan lapsi on sijoitettu omaan asuntoon, joka on mahdollistanut rikollisen toiminnan tai päihdekäyttytymisen pahentumisen. Sekä sisäisen turvallisuuden kannalta että inhimillisestä näkökulmasta se on kestäväntöntä.

5. Miten 11 luvun ehdotetut säännökset vastaavat käytännön tilanteisiin sijaishuollossa? Voidaanko niiden avulla lapsen erityistä suojelua turvata nykyistä tehokkaammin?

Kokonaisuutena arvioiden luonnoksessa ehdotetut rajoitussäännökset vastaavat tunnistettuihin kehittämistarpeisiin, vähentävät laitoksesta luvattu poistumisia ja parantavat lastensuojelulaitoksen henkilöstön toimivaltuuksia lasta palautettaessa lastensuojelulaitokseen. Ne ovat siten kannatettavia. Sijoitetut lapset näkyvät yliedustettuina niin rikoksenteijöinä kuin rikoksen uhreina omaisuus-, väkivalta-, huumausaine- ja seksuaalirikoksissa ennen sijoituspaikkaan joutumista, mutta myös sieltä karkaamisensa aikana. Eri selvitysten mukaan sijoituspaikasta karanneet lapset käyttävät myös laittomia päihteitä, joiden hankkimista rahoitetaan rikollisin keinoin.

Ehdotettuihin rajoitussäännöksiin sisältyy osin toimivalta käyttää voimakeinoja, jos niiden käyttö on välttämätöntä ja muutkin edellytykset täytyvät. Luonnoksessa puhutaan voimakeinoista kuitenkin osittain ristiriitaisesti tai epäloogisesti. Luonnoksessa on kuvattu kasvatuksellisten rajoitusten yhteydessä käytettävistä ”voima”keinosta, hätävarjeluun rinnastuvasta voimakeinoista sekä muiden 11 luvun rajoitustoimenpiteiden yhteydessä käytettävistä voimakeinoista. Selkeyden vuoksi olisi hyvä määritellä voimakeino käsitteenä ja kuvata kunkin toimivaltuuden yksityiskohtaisissa perusteluissa nykyistä tarkemmin, millaisia keinoja tarkoitetaan. Sisäministeriö kiinnittää huomiota myös toimijoiden oikeudellisen ja käytännön koulutuksen tarpeeseen uusien toimivaltuuksien myötä.

Sisäministeriö pitää kannatettavana, että ehdotetun 62 §:n mukaan yhteydenpitoa voitaisiin vastaisuudessa rajoittaa myös niiden henkilöiden osalta, joiden henkilöllisyyttä ei voida yksilöidä. Rajoituksella voidaan suojata lasta perusteluissa kuvatulla tavalla. Sen lisäksi erilaisten viestintävälineiden ja -alustojen välityksellä lasten seksuaalinen hyväksikäyttö, päihteiden hankkiminen ja rekrytointi verkottuneeseen rikolliseen toimintaan tai jengirikollisuuteen on aiempaa helpompaa. Sen kohteena on erityisesti haavoittuvat lapset ja myös tämä on hyvä nostaa esille. Ehdotetun 65 §:n osalta viitataan myös, siihen mitä 4 b §:n rahavarojen osalta on mainittu.

Sisäministeriö toteaa, että ehdotetun 69 b §:n 3 momentin mukaisen hätäkeskustoimintaan liittyvän muutosehdotuksen osalta lausutaan tarvittaessa myöhemmin lomakauden jälkeen.

Sisäministeriö pitää kannatettavana, että poliisin antama virka-apua koskeva sääntely on koottu yhteen, uuteen ehdotettuun 69 e §:ään. Virka-avun sisällöstä ehdotetaan säädettävän aiempaa tarkemmin, ja se vastaa keskeisiltä osin pitkään ongelmana olleeseen ns. hatkakysymykseen ja ylimpien laillisuusvalvojen huomioihin. Selvyyden vuoksi sisäministeriö toteaa, että jos lapsi on välittömässä hengen ja terveyden vaarassa, kyse ei ole virka-aputilanteesta, toisin kuin perusteluihin (s. 108) on kirjoitettu. Tällöin tulee soittaa hätäkeskukseen ja tehdä hätäilmoitus.

Ehdotetun 69 e §:n mukaan poliisi on velvollinen avustamaan tehdyn virka-apupyynnön perusteella sosiaaliviranomaista tai laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvaa lasta etsivää henkilöä (*jatkossa: toimija*) seuraavissa tilanteissa: lasta kiinniotettaessa, lapsen asuntoon tai olinpaikkaan pääsy estettäessä, henkilötarkastuksen tai haltuunoton toimittamisessa sekä kuljettamisessa. Samaan aikaan lasta etsiville toimijoille ehdotetaan lisää toimivaltuuksia muun muassa lastensuojelulaitoksessa poistumisen estämiseksi ja karannutta lasta palautettaessa.

Sisäministeriö painottaa, että poliisilla tulee säilyä toimintaedellytykset hoitaa poliisin ensisijainen tehtävä. Poliisin resursseja tulee käyttää vain niihin virka-aputehtäviin, joissa tarvitaan poliisia välttämättä. Kun uudella säännöksellä selkeytetään poliisin antaman virka-avun sisältöä ja velvoittavuutta, perusteluissa tulisi samalla painottaa virka-aputarpeen välttämättömyyttä eli sen viimesijaisuutta. Lähtökohtaisesti vastuutoimijan tulee järjestää toimintansa siten, ettei virka-apuun tarvitse turvautua säännönmukaisesti, esimerkiksi riittämättömien henkilöresurssien takia. Ehdotetun 69 e §:n yksityiskohtaisten perustelujen alkuosaan tulisi sisällyttää maininta näistä peruslähtökohdista ja tehdä viittaus poliisilain mukaiseen oikeuteen asettaa tehtävänsä tärkeysjärjestykseen (sen sijaan, että se on nyt sisällytetty 3 momentin kuljettaminen perusteluihin). Lisäksi perusteluihin tulisi sisällyttää maininta siitä, että poliisin virka-apu kuljettamisen avustamisessa tarkoittaisi kuljettamisen avustamista lähtökohtaisesti *lähimpään lastensuojelulaitokseen* eikä se tarkoittaisi tällöin pitkiä matkoja.

Jossakin määrin perusteluissa jää epäselväksi, miksi välttämättömien voimakeinojen käyttöä on rajattu vain tiettyihin toimivaltuuksiin. Esimerkiksi 69 b §:n mukaan karanteenin lapsen kiinnioton yhteydessä lasta voitaisiin pitää lyhytaikaisesti kiinni ja lapsen kiinnipitämiseksi ja autoon siirtämiseksi voitaisiin käyttää välttämättömiä voimakeinoja. Toimijalla ei olisi kuitenkaan samassa yhteydessä tehtävän henkilötarkastuksen tai luvattomien esineiden haltuunoton osalta oikeutta käyttää välttämättömiä voimakeinoja vastaavalla tavalla kuin kiinnipitämiseksi on mahdollista. Mikäli lapsi ei suostuisi henkilötarkastukseen ja aineiden tai esineiden haltuunottoon, tarkoittaisi se automaattisesti poliisin virka-apua. Sisäministeriön näkemyksen mukaan tämä ei ole johdonmukaista eikä perusteltua.

Lisäksi poliisin antaman virka-avun kynnystä tulisi täsmentää 69 e § 1 momentissa ja 2 momentissa sekä 69 b ja c §:ien perusteluissa. 69 e § 1 momenttiin tulisi sisällyttää kriteerit, millä edellytyksillä henkilö arvioi lapsen käytöksen tai olosuhteiden edellyttävän virka-apua. Tyypillisesti kysymys olisi lapsen väkivaltaisesta tai aggressiivisesta käytöksestä tai osallisten turvallisuutta vaarantavista olosuhteista. Olosuhteet eivät voisi johtua toimijan riittämättömistä resurssivajeista. 69 e § 2 momentissa tarkoitettu lapsen vastustaminen tulisi tarkoittaa fyysistä vastustamista, sillä toimijalla itsellään on itsenäinen oikeus suorittaa toimenpide.

6. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta ja täsmennettäväksi viraston nykyistä rakennetta. Vastaisivatko ehdotukset tätä tavoitetta?

Sisäministeriöllä ei ole kantaa ehdotukseen.

7. Esityksen tavoitteena on vahvistaa kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen oikeutta erityiseen suojeluun. Vastaavatko ehdotukset tätä tavoitetta?

Sisäministeriön näkemyksen mukaan pääosin.

8. Vapaamuotoiset huomiot koko esityksestä.

Luonnoksesta ei ilmene, miten lastensuojelu- ja rikosprosessi yhteensovitetään, kun (vakavan) rikollisen teon tehnyt on alle 15-vuotias, häneen voidaan kohdistaa samanaikaisesti sekä lastensuojelu- että rikosprosessitoimenpiteitä. Esitutinnan edellytykset tulee voida turvata niissäkin tapauksissa, että lapsi sijoitetaan kiireellisesti. Erityisesti suljetussa laitospalvelussa tulisi olla käytössä sellaiset rajoitukset, joilla voidaan turvata esitutkinta. Tämä voi edellyttää muun muassa lapsen eristämistä tai yhteydenpidon rajoittamista muussa kuin lastensuojelutarkoituksessa.

Poliisijohtaja

Stefan Gerkman

Poliisiylitarkastaja

Heidi Kankainen

Liitteet

Jakelu STM Sosiaali- ja terveysministeriö

Tiedoksi SM Sisäministeriö, Timo Kerttula
SM PO Poliisiosasto, Tomi Vuori

VN/2821/2024-SM-36

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: